

5. Лугіна Н.А. та Омельян М.В. Кримінологічна характеристика легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал*. Вип. 2, 2019. (с. 158–165) URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/993993.pdf>.

6. Дудоров О. О., Тертиченко Т. М. Протидія відмиванню «брудного» майна: європейські стандарти та Кримінальний кодекс України: монографія. Київ, 2015. 392 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10297/Dudorov_Tertychenko_Vidmyvannya.pdf;jsessionid=751117B4E67F432225CE0B6E1BC0B80?sequence=1.

Кривоускова Катерина Леонідівна,
керівник напрямку Акціонерне
товариство «Банк Кредит Дніпро»

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ ЗАКЛИКІВ ДО ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

За даними Офісу Генерального прокурора з початку збройної агресії росії проти України у 2014 р. набули значного поширення кримінально-протиправні посягання, передбачені розділом першим Особливої частини Кримінального кодексу України «Злочини проти основ національної безпеки України», зокрема, публічні заклики до вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, які пов'язані з такими явищами, як збройна агресія, екстремізм, тероризм, сепаратизм, колабораціонізм, та їхніми проявами.

Дослідження поняття публічних закликів обумовлює необхідність виділення різноманітних аспектів цього поняття. Відтак, відзначається можливість різноманітних наукових підходів до його дослідження, а звідси спроби запропонувати психологічне, лінгвістичне, політологічне або кримінально-правове визначення поняття «публічні заклики». Це пояснюється тим, що властивості та ознаки розглядуваного поняття описуються, виходячи з понятійно-категоріального апарату та конкретних потреб кожної з цих наук – лінгвістики, психології, політології, кримінального права та інших.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови під закликом розуміється «звук, вигук, що кличе, закликає; звернення до певної групи людей, в якому в стислій формі висловлено провідну ідею часу, політичну вимогу, завдання;

відозва, гасло» [1, с. 395]. Таке визначення, на думку багатьох дослідників, мало що прояснює у питанні відмежування закликів від висловлювання особою власної думки або викладу будь-якої позиції щодо політичних, соціально-економічних, релігійних чи національних питань у професійних чи побутових (дружніх) бесідах.

В юридичній літературі поширена думка про те, що публічні заклики – це форма активного психічного впливу на свідомість, волю та поведінку невизначеного кола осіб з метою спонукати (схилити) їх до вчинення певних діянь (шляхом розповсюдження відомостей про доцільність, необхідність чи бажаність таких діянь). На думку З.А. Загинеї-Заболотенко та О.О. Кваші публічні заклики – це протиправний вплив на іншу особу (інших осіб), що характеризується ознаками соціально-психологічного впливу [2, с. 362].

Д.В. Вітрова обгрунтовано констатує, що саме поняття «заклик» є доволі розмитим, що, у свою чергу, становить певні труднощі в правозастосовній діяльності [3, с. 192]. М.А. Рубашенко зазначає, що «...під закликом слід розуміти інформаційну дію, яка полягає у висловленні (повідомленні) адресату в будь-якій формі інформації, зміст якої спрямований викликати в нього бажання (намір) учинити певне суспільно небезпечне діяння – subsequent crime, тобто певні дії чи бездіяльність, до вчинення яких може згідно тієї чи іншої статті КК закликати суб'єкт заклику та які можуть унаслідок цього вчинюватися» [4, с. 135].

У науково-практичному коментарі до Розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України під авторством В. В. Сичевського, Є. І. Харитонова та Д. О. Олейнікова міститься наступне визначення: публічні заклики – це виражені в будь-якій формі (усній, з використанням технічних засобів, інформаційно-телекомунікаційних мереж) звернення до інших осіб, вчинені у відкритий спосіб у місці, яке дозволяє вільно сприймати їх необмеженому колу осіб, розраховані на спонукання цих осіб до вчинення тих або інших дій, шляхом розповсюдження відомостей про доцільність, необхідність чи бажаність таких дій [5, с. 210].

В.В. Гапончук на підставі лінгвістичних дефініцій поняття заклику робить висновок про те, що він є формою спонукання, а не примушування, до якого належать й інші форми впливу на

людину, зокрема, наказ, прохання, порада. При цьому «спонукання» – це гіперонім до слова «заклики» [6, с. 44]. Спонукальна (схиляльна) природа заклику відрізняє його від звичайного висловлювання, адже, як відомо, вирізняють спонукальні та констатуючі висловлювання [7, с. 79].

Варто враховувати доволі поширену в юридичній літературі думку про те, що заклики – це прояв цілеспрямованої діяльності, яку слід відрізнити від формально схожого висловлювання особистої думки у сімейних, дружніх та інших бесідах. Заклики – це не будь-які висловлювання про необхідність здійснення екстремістської діяльності, не просто думка, якою особа ділиться з іншими у порядку подолання власних сумнівів, пошуку відповідей та вироблення особистої позиції. Не можна як заклики оцінювати сімейні та дружні бесіди, захист своїх переконань у суперечці, розмови у стані сп'яніння, прагнення виділитися чи оригінально виглядати. Для кримінально-протиправних публічних закликів характерними є цілеспрямованість, активний вплив на свідомість, волю та поведінку людей, нав'язування певних думок іншим із зазначенням того, що та як їм слід робити. При цьому змістом таких закликів може бути можливість і бажання здійснити на громадян об'єднуючий вплив, викликати масові дії з метою, зокрема, насильницького захоплення державної влади тощо.

При проведенні дослідження слід враховувати, що гіперонімом (родовим поняттям) до слова «заклики» є лінгвістичне маніпулювання. Окрім того, гіперонімами до вказаного слова також виступають слова «пропаганда» та «агітація». Лінгвістичне маніпулювання загалом характеризується цілеспрямованим впливом одного суб'єкта на іншого (інших), однонаправленістю такого впливу, відбувається під час спілкування, має на меті змінити когнітивну та (або) поведінкову діяльність іншої (інших) особи (осіб) [6, с. 32–33].

В основі розуміння сутності поняття «публічні заклики» знаходиться інформаційно-психологічний, лінгвістичний та політико-правовий зміст. Відтак, публічні заклики до вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України – це інформаційні дії у формі активного психічного впливу на свідомість, волю та поведінку невизначеного кола осіб з метою спонукати (схилити) їх до вчинення певних діянь (шляхом розповсюдження відомостей про доцільність,

необхідність чи бажаність таких діянь), а саме: до насильницької зміни конституційного ладу; до насильницького повалення конституційного ладу; до захоплення державної влади; до дій, вчинених з метою зміни меж території (державного кордону) України на порушення порядку, встановленого Конституцією України; до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та(або) окупаційною адміністрацією держави-агресора; до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України; до проведення незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Загиней-Заболотенко З.А., Кваша О.О. Пропаганда, маніпулювання та інші форми протиправного впливу за Кримінальним кодексом України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 360–363.
3. Вітрова Д.В. Щодо деяких питань удосконалення кримінального законодавства в боротьбі із сепаратизмом на території України. *Юридичний вісник*. 2017. № 1. С. 191–196.
4. Рубашенко М.А. Публічні заклики до кримінальних правопорушень в Україні та деяких європейських країнах. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. № 1 (15). С. 53. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/issue/view/14327>.
5. Науково-практичний коментар до Розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України (Злочини проти основ національної безпеки України) / В. В. Сичевський, Є. І. Харитонов, Д. О. Олейніков. Х. : Право, 2016. 232 с.
6. Гапончук В.В. Кримінально-правова протидія публічним закликам до вчинення злочинних дій: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2021. 272 с.
7. Рубашенко М.А. Особливості кваліфікації публічних закликів та заперечень як інформаційних діянь. *Право України*. 2022. № 11. С. 76–87.